

Психолого-педагогічне вивчення дітей молодшого шкільного віку

Виявлення рівня загальної обізнаності.

Як тебе звати? Ще й як?

Скільки тобі років?

Рік тому ти був молодше або старше? А скільки тобі буде через 4 роки?

Скільки людей у вашій родині? Назви їх.

Назви мені чотири пори року?

Яка зараз пора року? Як ти дізнався?

Чому сніг лежить на землі взимку, а влітку зникає?

Що потрібно зробити, щоб вода закипіла?

Скільки копійок в п'ятаку?

Скільки днів у тижні?

Що таке пара?

Для чого потрібен шлунок?

Для чого потрібен транспорт?

Висновок:

У своїй особистості орієнтований, в побуті, часі, соціумі

Дослідження операційних характеристик діяльності

Увага:

Методика П'єрона-Рузера

(стійкість, можливість перемикання, розподілу). Віковий діапазон

застосування: 5 – 8 років.

Коректурні проби (буквений варіант).

Мета: дослідження стійкості уваги, можливостей її перемикання, вивчення особливостей темпу діяльності, працездатності, проявів ознак втоми і пересичення, впливу різних видів мотивації на продуктивність діяльності.

Процедура проведення

При роботі з коректурною пробою дитині пропонується по черзі впізнавати і певним чином закреслювати елементи (конкретні літери, певного виду або специфічним чином орієнтовані графічні об'єкти і т. д.), Число яких варіюється з урахуванням віку дитини та спеціальних цілей дослідження. Так, коректурних проба дуже показова при дослідженні дітей з оптико-просторовими дисграфіями, в тому числі і в динамічному плані – як оцінка результативності корекційних заходів. Графічні коректурні проби більш адекватні в роботі з дітьми дошкільного віку.

Інструкція: «На бланку рядками надруковані літери алфавіту. Ти повинен переглядати ці букви рядок за рядком, зліва направо і викреслювати всі букви «к» і «р». Намагайся працювати якомога швидше, але найголовніше в цьому завданні - працювати без помилок, уважно, жодної літери не пропустити, і жодної зайвою не викреслити. Коли я скажу «Риска!» - постав вертикальну риску біля тієї літери, на якій зупинився, і продовжуй працювати далі. Все зрозуміло?»

Стимульний матеріал до методики «Коректурна проба» (в масштабі 1:2)

АКСНБЕАНЕРКВСОАЕНВРАКОЕСАНРКВНЕОРАКСВОЕС
ОВРКАНВСАЕРНВКСОАНЕОСВНЕРКОСЕРВКОАНКСА
КАНЕОСВРЕНКСОЕНВРКСАРЕСВМЕСКАОЕНСВКРАЕО
ВРЕСОАКВНЕСАКВРЕНСОАКВРЕНСОКВРАНЕОКРВНАС
НСАКРВОСАРНЕАОСКВНАРЕНСОКВРЕАОКСНВРАКСОЕ
РВОЕСНАРКВOKPАНВООЕСВНЕАРОКВНЕСАОКРЕСАВКН
ЕНРАЕРСКВОКСЕРВОСАНОВРКАСОАРНЕОРЕСВОЕРВ
ОСКВНЕРАОСЕНВШРЛЕОКСАНРАЕСВРНВКСНАӨЕРСН
ВКАОВСНЕРКОВНЕАНЕСВНОКЛНРАЕОСБРВОАНСКОКР
СЕНАОВКСЕАВНЕСКРАОВКСЕОКСВНРАКОКРЕСВКОЕНС
КОСНАКВНАЕСЕРВНСКОАЕНСОВНРВКОСНЕАКОВНСАЕ
ОВКРЕНРЕСНАКОКАЕРВСАРКВОСВНЕРАНСЕОВРАКВО
АСВКРАСКОВРАКНСОКРЕНГРСЕАОКСАКРНРАКАЕРКС
НОСКООЕОВСКОАЕОЕРКОСКВНАКВОВСОЕЛСНВСРНАК
ВНЕОСЕАВКРНВСНВКАСВКАНАКРНЕОКОВСНВОВР
СЕРВНРКСРВНЕАРАНЕРВОАЕСЕРАНЕРВОАРНВСАРВ
ЕРНЕАЕОРНАСРВКОВРАЕОСЕОВНАЕНЕОВСКОВРНАКС
ЕРВКОСКАОЕНРВОСКРЕНАЕОНАКВСЕОВКАРЕСНАОВКО
АОВНРВНСРЕАОКРЕНСРЕАКВСЕОКРАНСКВАНЕОНРС
КАОРЕСВНАОЕСВОКРНКРКРАЕРКОАСАРВНАЕОСКРВК
ОКРАНАОЕСКОЕРНВКАРСВНРВНСЕОКРАНСВНКРАНВ
ЕРАКОКСОВРНАЕАСВКЛНОСЕНВРАКРЕОСОВРАОЕСЕА
НЕСВКРЕАКСВНОЕНОЕСВНЕОРКАКСВНЕОКРОКАНЕОС
РНЕСВНРКОВКОАРЕОВОКСНВКАЕРВОСНЕАКАСНВОЕН
СВНЕОВКРАНРЕСКОАНВРКАНВСОЕРАНВОСАРКВНСОЕ
ОКНЕКРВСЕНРКАЕСВОКАРЕОКВНАРЕСКВНЕОСАРНЛ
КРНСАОЕРКОСНВКОЕРВОСКЛЕРНСОАНВРКВНЕНРАКС
РНВКОСНЕАКВРСОАНСКВОАСНЕВОНСКВРНАОЕНСОА
НСОАКВРНСАОЕРСКОЕНАРНВОСКЛОКРНСЕОВСЕНВК
ЕКРНСОАРВНЕСАРКВРНСЕНВРАКВСЕОКАЕРКОВНЕАС
ОЕНРВКСЕРВНАОЕАСКРЕНВКСОАРЕОКСЕРНЕАРВСКВ
НСОКРВНЕОСКВНРЕОКРАСВОЕРНРКВНРКАСОВНАОК
РВАКРНЕСОКАРКВООАСРЕОКРАНВРЕСКНВКОЕСАНЕО
ВРКОАСНАКОКВОСЕРКВНЕРАКСВНЕОКРЕАСОКРЕОВНС
СЕОВНАРКОСВНЕРАНРОАСОКРЕАОСВРКАКРЕРКОЕСВН
ОАЕРВКСОЕНРАКРНСЕАКОВОЕНСАНРВОСЕНВОКНВРА
ЕСНАКВООЕРЕНСАКВООЕРКСЕНРАКРВСАЕОВНЕСРКВО
ОКРЕСОАНЕРВНЕСКАОРВРКОСАРКВСКАКРЕСВНАКРЕС
СВКОАНРВКСОЕРНАКВСНЕРАЕОВРНАКВСНВОЕРАЕОК
ВРАСНРКОЕАСОВРЕСКОАНЕСНВСКАЕОРНАКЕРНСОКВ

Експериментатор включає секундомір і дає випробуваному сигнал почати виконання. Через кожні 30 секунд експериментатор вимовляє слово «Риска!». Загальна тривалість експерименту 3 хвилини.

Показники, які аналізуються

- темпові характеристики діяльності (швидкість «виконання» рядків);
- параметри уваги (стійкість, розподіл і переключення);
- кількість помилок і їх характер (помилки просторового, оптичного типу і т. д.);
- динаміка розподілу помилок в залежності від етапу роботи, його темпу і просторового розміщення на аркуші;
- наявність факторів пересичення або втоми;
- провідний тип мотивації дитини.

Аналіз результатів

За кількістю правильно виділених елементів можна встановити ступінь стійкості уваги, його активний обсяг, можливість розподілу уваги (відповідно до числа необхідних для виділення елементів). Розподіл помилок на коректурними бланку дозволяє оцінити особливості уваги. Якщо помилки помітно нарастають до кінця роботи, то це може говорити про ослаблення уваги в зв'язку з пересиченням або втомою (зниження працездатності), якщо ж помилки розподіляються досить рівномірно - це свідчить скоріше про

зниження стійкості уваги, труднощі його довільної концентрації. Хвилеподібний поява і зникнення помилок найчастіше говорить про флуктуації або коливаннях уваги. При наявності випадкових або спеціальних перешкод під час виконання завдання можна робити висновки про стійкість уваги, завадостійкості дитини.

Вікові нормативи виконання

Графічні коректурні проби (два-три виділяються елемента) в цілому доступні для дітей 6-7 років.

Літерні коректурні проби повністю доступні для дітей, починаючи з 7-8-річного віку, за умови ідентифікації букв алфавіту і нормальному зорі, а також при відсутності специфічних порушень Сприймання (оптико-просторового типу).

Сприймання:

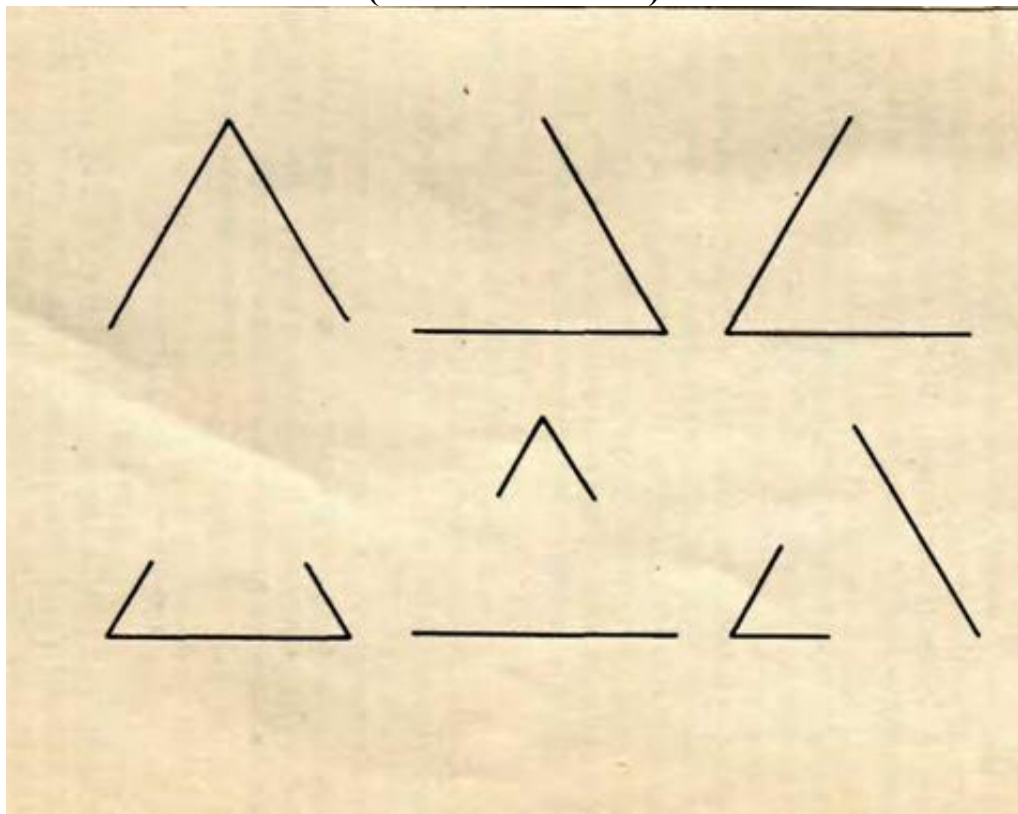
- **Методика Головіної**

Мета: дослідження здатності до цілісного Сприймання форми предметів і співвіднесення частин геометричних фігур і предметних зображень.

Процедура проведення

Для дослідження Сприймання необхідні таблиці, на яких зображені геометричні фігури (трикутники, кола) з неповними контурами і незакінчені контури двох предметних зображень (метелика і жука). Експериментатор дає дітям завдання домалювати ці предмети («Домалюй трикутники»). Підкреслюється, що всі шість трикутників однакової величини. Дитині дають для роботи копії таблиць, попередньо виготовлені на аркушах паперу розміром 21 * 30 см.

Стимульний матеріал до методики Головіної (масштабований)

Аналіз результатів і вікові нормативи виконання

Спостереження за діями дитини під час його роботи з таблицями цього типу дає можливість скласти уявлення про здібності дитини до цілісного Сприймання форми предметів, про стан її графічних навичок, здатність здійснювати симетричне зображення. Діти старшого дошкільного віку з нормальним інтелектом добре виконують завдання по відновленню цілісності геометричних фігур; при домальовуванні предметів вони розуміють принцип роботи, хоча іноді допускають невелику асиметрію.

Розумово відсталі діти справляються з цими завданнями в значно більш пізньому віці. Найбільші труднощі виникають у них при необхідності домальовати коло. Вони замикають її контур, і виробляють при цьому необхідні колоподібні рухи, тому площа «домальованої» фігури виявляється, як правило, зменшеною. При домальовуванні трикутників розумово відсталі діти змінюють їх площу і форму, причому мають місце випадки поширення принципу доповнення трьох верхніх трикутників на нижній ряд подібних фігур; діти забувають, що всі трикутники одного розміру або «не впізнають» рівності. При домальовуванні предметних зображень (метелика, жука) ці діти відчують труднощі в розумінні принципів роботи, допускають виражену асиметрію і невідповідність заданому зображенню, різке збільшення або зменшення доповнюється, виявляється спотворення форми.

Дослідження мнестичної діяльності:

Слухомовленнєва пам'ять:

Заучування 10 слів (А. Р. Лурія)

Мета: методика спрямована на дослідження обсягу і швидкості слухомовленнєвого запам'ятовування певної кількості слів, можливостей і, відповідно, обсягу відстроченого відтворення. Використання методики дає додаткову інформацію про доступність цілеспрямованої і тривалої роботи дитини з слухомовленнєвим матеріалом.

Стимульний матеріал. Для запам'ятовування використовуються 10 простих (односкладових або коротких двоскладових), частотних, не пов'язаних за змістом слів в однині називного відмінка.

Ліс, хліб, вікно, стілець, вода, брат, кінь, гриб, голка, мед.

Процедура проведення та реєстрації результатів

Інструкція 1. «Зараз ми будемо запам'ятовувати слова. Слухай уважно. Після того, як я скажу всі слова, ти їх мені повториш так, як запам'ятав, в будь-якому порядку. Постарайся запам'ятати якомога більше слів».

Слова зачитуються повільно (з проміжками 0,5 – 1 секунда) і чітко. Після першого повторення слів дитиною в протоколі зазначаються відтворені слова. Доцільно фіксувати послідовність відтворення слів цифрами і реєструється сумарна кількість слів, відтворених дитиною в кожній серії. Ніяких зауважень з приводу діяльності дитини не робиться. Після першого відтворення йдеться, що «все добре», і дослідження триває.

Важливою умовою є дотримання тиші в процесі обстеження, відсутність сторонніх подразників, що відволікають дитину.

Необхідна велика точність і стандартність вимови слів. Бажано, щоб навіть інтонування при кожному повторенні було ідентичним.

Інструкція 2. «Зараз я знову прочитаю ті ж слова, а ти їх знову повториш, і ті, що ти говорив, і нові, які запам'ятаєш».

При третьому і наступних пред'явленнях слів інструкція в розгорнутому вигляді не повторюється. Психолог просто говорить: «Ще раз».

Через 40-50 хвилин фахівець пропонує дитині згадати слова.

Інструкція 3. «А тепер давай згадаємо слова, які ми запам'ятовували». У протоколі реєструються всі слова, які згадала дитина, і послідовність, в якій вона їх відтворювала».

За результатами дослідження може бути побудована крива запам'ятовування.

Показники, які аналізуються

- обсяг безпосереднього слухомовленнєвого запам'ятовування;
- тривалість (швидкість) запам'ятовування даного обсягу слів;
- обсяг відстроченого відтворення;
- динаміка запам'ятовування матеріалу;
- наявність літеральних або вербальних парафазій;
- особливості фонематичного Сприймання.

Вікові нормативи виконання

Методика може бути використана в повному обсязі, починаючи з 7-8-річного віку. Запам'ятовування в обсязі 9 + 1 слово властиве здоровим дітям. Відстрочене відтворення в обсязі близько 8 слів властиве 80% дітей. При цьому точного утримання порядку слів не передбачається. Для запам'ятовування подібного обсягу матеріалу в нормі потрібно 5-6 повторень.

Для дітей молодше 7 років можливе використання меншого обсягу словникового матеріалу (5 – 8 слів) при відповідній нормативній результативності.

Мислення

Класифікація за родовою ознакою Навчальний експеримент (А. Іванова)

Мета: виявлення здатності до класифікації за родовою ознакою, потенційних можливостей дітей 7 – 10-річного віку, ступеня навчованості.

Обладнання: два набори з 24 карток із зображеннями різних за кольором і величиною геометричних фігур. Набір, в якому представлені 3 кольори (червоний, зелений і жовтий), 4 форми (коло, квадрат, трикутник і ромб) і 2 величини (велика і маленька), використовується при пред'явленні основного завдання. Набір, в якому представлені 4 кольори і 3 форми, використовується при пред'явленні аналогічного завдання. На орієнтовному етапі надається дошка із зображенням фігур першого набору.

Інструкція. Випробуваному мигцем показують картки і говорять: «Їх треба розкласти на групи - відповідні з відповідними. Спочатку подивися на цю дошку - тут вони всі намальовані - і подумай, як будеш робити».

Процедура. Одночасно з проголошенням цих слів протягом 30 секунд з пред'являється таблиця для вільного орієнтування. У цей час експериментатор

не дає ніяких пояснень, а мовчки фіксує в протоколі висловлювання і поведінку дитини. Після цього етапу дошка забирається.

Основне завдання

1-я задача. Пред'являється тоді, коли закривається таблиця і дитині даються в руки картки (можна ще раз повторити інструкцію: «Розклади їх на три групи».) Після цього протягом 30 секунд в протоколі фіксується реєстрація дій дитини.

Примітка. Багато дітей починають розкладку за ознакою кольору (на 3 групи), або за ознакою форми (на 4 групи). Якщо ж експериментатор повинен приступити до навчання, то він починає завжди з виділення ознаки кольору.

Якщо в цей час дитина сидить нерухомо або, навпаки, діє надмірно поспішно і хаотично, експериментатор може надати допомогу у вигляді «стимулюючої допомоги, організуючого уроку»: «Виклади кілька карток на стіл» або «Не поспішай, викладай акуратніше, по одній». У протоколі це слід зазначити.

Експериментатор вичікує 30 секунд і, якщо правильну розкладку не розпочато, дає 1-й урок. Кожен наступний урок дається тільки в тому випадку, якщо дитина не починає самостійно правильно діяти після 30 секунд.

1-й урок. Експериментатор відбирає з карток на столі дві, які відрізняються тільки однією ознакою (наприклад, великий зелений трикутник і великий червоний трикутник), і запитує: «Чим відрізняються ці картки, чим вони не схожі?» Якщо дитина сама не закінчує думку, експериментатор говорить: «Вони різні за кольором». Це і є зміст 1-го уроку – вказівка на одну розпізнавальну ознаку.

Якщо правильну розкладку не розпочато, дається 2-й урок.

2-й урок. З карток, які лежать на столі, вибирається третя, подібна до однієї з двох перших за кольором (наприклад, великий червоний ромб). Експериментатор пред'являє її дитині і одночасно запитує: «Куди ми покладемо цю картку – сюди або сюди?» Якщо дитина не може вловити думку, він продовжує: «Ми покладемо її сюди, до червоного, тому що вона теж червона». Це і є зміст 2-го уроку – вказівка на подібність двох карток за кольором.

Після цього проводиться протоколювання подальших висловлювань і дій дитини (30 секунд).

3-й урок. Експериментатор додає картку жовтого кольору і каже: «Сюди будемо класти всі червоні, сюди – зелені, а сюди – жовті». Це зміст 3-го уроку – прямий, наочний показ того, як треба діяти. Після цього проводиться, як і вище, протоколювання.

4, 5, 6-й і наступні уроки позначаються як викладання кожної наступної картки, вироблена самим експериментатором з відповідними словесними поясненнями. У протоколі фіксуються номер уроку і подальші дії дитини.

Після закінчення розкладки відзначається витрачений на це загальний час. Необхідно, щоб дитина дала словесний звіт про виконану роботу у вигляді завершального словесного формулювання. Якщо вона не зможе цього зробити, експериментатор обов'язково дає це формулювання сам: «Значить,

ми розклали картки за кольором на зелені, червоні і жовті». У протоколі фіксуються висловлювання дитини.

2-а задача. Картки збираються, перемішуються і знову пред'являються разом з інструкцією: «А тепер розклади їх по-іншому: теж за схожістю, але вже на 4 групи». Потім протягом 30 секунд проводиться протоколювання самотійних пошуків і надаваної експериментатором допомоги у вигляді «організуючого уроку». Якщо в цей час дитина робить спроби використовувати попередні ознаки, то це характеризується як «прояв інертності».

Після закінчення розкладки відзначається витрачений на це загальний час.

Словесний звіт дитини про виконану роботу фіксується в протоколі у вигляді завершального словесного формулювання. Якщо дитина цього зробити не може, експериментатор повинен дати їй сам: «Ми розклали картки на 4 групи по формі – кола, квадрати, ромби, трикутники». У протоколі фіксуються слова дитини.

3-тє завдання. Картки збираються, перемішуються і пред'являються одночасно з інструкцією: «Знову розклади їх, що до чого підходить, але інакше – на 2 групи». Потім протягом 30 секунд протоколюються здійснені дитиною самотійні пошуки. Якщо вона робить спроби використовувати попередні ознаки, це фіксується в протоколі як «прояв інертності» - із зазначенням, яка саме ознака використовується.

При необхідності в цей час можна надати допомогу у вигляді «організуючого уроку» (див. вище).

Після закінчення розкладки відмічається час, витрачений на виконання цього завдання, відзначається також наявність завершального словесного формулювання. Якщо дитина не може сформулювати спосіб роботи, це робить експериментатор: «Ми розклали картки на 2 групи – тут всі великі, а тут – всі маленькі». У протоколі фіксуються висловлювання дитини.

Всі картки прибираються.

Аналогічне завдання.

Дитині пред'являється другий набір карток і при цьому говориться: «Ти вже навчився складати картки. Ці – схожі, їх теж можна розкласти на групи за різними ознаками. Зроби це або розкажи, як будеш робити».

Не слід ні називати ознаки, ні обумовлювати кількість груп. Участь експериментатора може знадобитися лише в тому випадку, коли дитина, вказавши одну ознаку або розклавши картки, проявляє деяку пасивність. У цьому випадку експериментатор, перемішавши картки, може поставити запитання: «А як ще можна зробити?» Тим самим він стимулює продовження роботи.

У протоколі фіксується загальний час виконання цього завдання і кінцевий результат самотійних дій дитини в одному з наступних варіантів:

1. Перенесення в повній словесній формі (дитина вільно називає всі 3 ознаки);

2. Перенесення часткове, у словесній формі (при виділенні і називанні не менше двох ознак);
3. Перенесення повне в діях (дитина робить 3 правильні угруповання);
4. Перенесення часткове в діях (не менше 2 правильних угруповань);
5. Перенесення відсутнє (при виділенні однієї ознаки або не виділення жодної з ознак класифікації фігур додаткового набору).

Оцінка результатів

1. Орієнтовна діяльність (в інтелектуально повноцінних дітей носить активний характер. Розумово відсталі діти найчастіше на цьому етапі виявляють пасивність: на дошку не дивляться і планування не здійснюють. Діти з ослабленою працездатністю здатні до активного орієнтування, можуть вказати дві ознаки угруповання карток, але пізніше, через підвищене виснаження, не завжди використовують ці ознаки під час роботи.

2. Сприйнятливість до допомоги оцінюється в основному за кількістю отриманих дитиною «уроків-підказок». (Це завдання представляє складність навіть для здорових дітей, і в нормі кількість уроків коливається в середньому від 1 до 4 або 5; кількість допомоги, необхідної розумово відсталим дітям, набагато більша – від 5 до 20 (в випадках глибокої дебільності). Невиправдано велика (в порівнянні з попередніми завданнями) кількість уроків у третьому завданні часто надається дітям з підвищеною виснаженістю. в інших випадках така невідповідність спостерігається вже з самого початку роботи, що зазвичай свідчить про порушення цілеспрямованості діяльності, слабкості вольової сфери, яка властива дітям з патологією поведінки).

3. Здатність до переносу: здатність дитини дати завершальні словесні формулювання тієї ознаки, на підставі якої вона сортує картки, і результати виконання аналогічного завдання (узагальнюючі словесні формулювання доступні інтелектуально повноцінним дітям навіть в тому випадку, якщо вони страждають певними периферійними розладами мови). Розумово відстала дитина має труднощі при необхідності сформулювати на словах ту ознаку, якою вона керувалась під час роботи. Виконання аналогічного завдання, як правило, не викликає труднощів у здорових дітей. Вони визначають його як «те ж саме» і вільно перераховують ознаки угруповання. Розумово відсталі діти, як правило, сприймають його як нове, невідоме. Вони часто збиваються на безцільне маніпулювання картками, чекають подальшої допомоги з боку експериментатора. Перенесення, хоча і повне, але досконале в наочно-дієвому плані, свідчить про недостатній розвиток у дитини словесно-логічних форм мислення).

Час, що витрачається на виконання основного завдання розумово відсталими дітьми, приблизно в два рази більше, ніж витрачають здорові діти (в середньому 9 і 4,5 хв.). Але особливий інтерес представляє співвідношення часу, що витрачається однією і тією ж дитиною на виконання основного і аналогічного завдань. У здорових дітей відбувається скорочення часу приблизно втричі.

Система оцінки результатів «навчального експерименту» може бути дана в кількісних показниках. А. Я. Іванова ввела негативну систему балів в

оцінці за трьома параметрами, тобто чим більше балів у обстежуваного, тим гірше його здатність до навчання.

Орієнтування (ОР): активна – 0 балів, пасивна – 1 бал.

Сприйнятливність до допомоги (В): кожен урок зі всіх завдань – 1 бал, кожен прояв інертності – 1 бал. Показники підсумовуються.

Здатність до перенесення (П): без будь-якої зі словесних формулювань – 1 бал; перенос 1-го виду – 0 балів; 2-го виду – 1 бал; 3-го виду – 2 бали; 4-го виду – 3 бали; відсутність перенесення – 4 бали.

Всі показники додаються. Загальний показник наочуваності включає в себе всі три параметри: $ПО = ОР + В + П$.

Нісенітниці

Мета: оцінка образно-логічного мислення дитини.

Віковий діапазон застосування. Методика використовується для роботи з дітьми від 6 до 10 років.

Стимульний матеріал: сюжетні картинки (Методика діагностики відхилень в інтелектуальному розвитку молодших школярів // Стадненко Н.М., Ілляшенко Т.Д., Обухівська А.Г. – лист 10 «Водолаз», «Сніговик»).

Процедура проведення: дитині показують картинку. Під час розглядання картинки дитина отримує інструкцію: *«Подивися на малюнок, скажи, що на ньому намальовано і поясни, буває так чи ні»*.

Примітка. Спочатку дитина просто називає всі нісенітниці і вказує їх на картинці, а потім пояснює, як насправді має бути.

**Стимульний матеріал до методики «Нісенітниці» («Сніговик»)
(масштабована)**

Час експозиції картинок і виконання завдання обмежений 3 хвилинами. За цей час дитина повинна помітити, якомога більше безглузвих ситуацій і пояснити, що не так, чому не так і як насправді повинно бути.

**Стимульний матеріал до методики «Нісенітниці» («Водолаз»)
(масштабована)**

Оцінка результатів:

Правильне виконання свідчить про рівень образно-логічного мислення дитини відповідно віковій нормі.

Дослідження вербально-логічного компонента пізнавальної діяльності

Парні аналогії

Мета: оцінка сформованості операцій вербальної актуалізації логічного зв'язку або відносин між поняттями за аналогією.

Віковий діапазон застосування. Методика використовується для роботи з дітьми від 7 до 11 – 12 років.

Інструкція дається у формі спільного виконання. Хоча часто досить просто пояснити дитині, що від неї вимагається, або яка логіка виконання завдання.

Дивись: Школа - учень (далі йде невелика пауза). Лікарня - ...? Яке слово сюди підходить? »

Якщо дитина дає неправильну відповідь або не знає, як відповісти, пропонується більш докладна інструкція-навчання.

Друге завдання дається вже для самостійного виконання. Якщо дитина сумнівається або виконує завдання неправильно, в аналогічній формі дається пояснення і другого завдання. Якщо дитина дає неправильну відповідь або не знає, як відповісти, пропонується більш докладна інструкція-навчання.

Стимульний матеріал до методики «Парні аналогії»

1. Школа-учень
2. Завдання - рішення

Лікарня -
Питання -

3. Годинники – час	Градусник -
4. Луг – трава	Ліс -
5. Робочий – місто	Селянин -
6. Море – вода	Небо -
7. Липень – літо	Квітень -
8. Мисливець – рушниця	Рибак -
9. День – обід	Вечір -
10. Дощ – вогкість	Спека - ...
11. Будинок – цегла	Слово - ...
12. Художник – картина	Письменник -
13. Яд – захворювання	Ліки -
14. Хуліганство – покарання	Подвиг

Показники, які підлягають аналізу

- можливість утримання інструкції і логіки завдання до кінця;
- доступна складність виконуваних завдань;
- критичність дитини до результатів своєї діяльності;
- доступність операцій встановлення логічних зв'язків за аналогією в цілому;
- стратегія виділення дитиною логічних зв'язків і відносин між поняттями;
- оцінка обсягу і характеру необхідної допомоги при навчанні.

Аналіз результатів і приблизні вікові нормативи виконання

Виконання методики в повному обсязі (12-14 правильно підібраних відповідей) є умовно нормативним для дітей 10-11 років. Неможливість виконання завдань в силу відсутності володіння логічними операціями такого роду зустрічається досить рідко у дітей старше 7-7,5 років і часом буває обумовлена не стільки проблемами логічного мислення, скільки труднощами актуалізації потрібного слова або бідністю активного словника дитини.

Виділення істотних ознак

Мета. Оцінка можливості виділення істотних ознак предметів і явищ (в даному випадку, двох істотних ознак) і визначення їх відмінності від несуттєвих, другорядних.

Методика дозволяє оцінити характер міркувань дитини і її умовисновки.

Віковий діапазон застосування. Методика орієнтована на дітей, які володіють усвідомленим читанням, у віці від 7-7,5 до 11-13 років.

Процедура проведення

Інструкція проводиться із зоровою опорою на бланк. При усній подачі матеріалу необхідно повторення слів-ознак 2-3 рази, для того щоб дитина могла вибрати саме істотні ознаки, а не давала відповідь в залежності від того, що запам'ятала.

Інструкція. «Подивися. Тут написано слово. (Зачитується слово, до якого вибираються слова-ознаки.) А в дужках (пальцем показуються всі слова в дужках) написані ще п'ять слів. З цих п'яти слів потрібно вибрати тільки

два (слово два - виділяється інтонаційно), але таких, без яких самого слова бути не може. Дивись: Ліс ... Без чого лісу не буває? (Інший варіант: Що є там завжди?)». Можна полегшити завдання, зробивши додаткові роз'яснення: що є в лісі при будь-якій погоді, в будь-який час року або в будь-якому лісі. У будь-якому випадку останнім питанням повинно бути: «Без чого лісу не буває?»

При труднощах вибору істотних ознак або при помилках проводиться навчання.

Інструкція-навчання. Слово «Ліс». Без чого лісу бути не може? Без ґрунту і дерев. Це суттєві (рівні) ознаки лісу. Спробуй зробити наступне завдання сам».

Якщо дитина дає помилкову відповідь, то їй пояснюють, що вибране нею слово не є найголовнішим, істотним.

Приклад подібного пояснення (допомоги) для слова Сад: «Якщо не буде садівника, собаки або забору (інтонаційне виділення підкреслених слів), сад нікуди не дінеться. Тобто сад може бути і без забору, собаки або садівника (другорядні, несуттєві ознаки). Але без землі і рослин (істотні ознаки) саду бути не може».

Подальші завдання дитина виконує самостійно, але подібного типу допомога-навчання може бути дана на будь-якому етапі. При цьому, безумовно, оцінюється не тільки характер міркувань дитини і правильність виборів, але обсяг і характер необхідної допомоги.

Стимульний матеріал до методики «Виділення істотних ознак»:

1. Сад (рослини, садівник, собака, паркан, земля)
2. Річка (берег, риба, рибалка, твань, вода)
3. Місто (автомобіль, будівля, натовп, вулиця, велосипед)
4. Сарай (сінник, коні, дах, худобу, стіни)
5. Куб (кути, креслення, сторона, камінь, дерево)
6. Поділ (клас, ділене, олівець, дільник, папір)
7. Кільце (діаметр, алмаз, проба, круглості, печатка)
8. Читання (очі, книга, картина, друк, слово)
9. Газета (правда, додаток, телеграма, папір, редактор)
10. Гра (карти, гравці, штрафи, покарання, правила)

Показники, які підлягають аналізу

- доступний рівень складності завдань;
- можливість утримання інструкції;
- характер діяльності (цілеспрямованість, хаотичність і т. п.);
- характер (тип, ступінь «суттєвості» виділення) помилок при виділенні ознак;
- характер міркувань дитини, ступінь їх логічності, наявність інертності мислення при виборі;
- критичність дитини до результатів своєї діяльності;
- обсяг і характер необхідної допомоги.

Аналіз результатів і приблизні вікові нормативи виконання

Кожне із завдань може бути виконано як повністю правильно (дитиною вибираються обидві суттєві ознаки), так і частково правильно (вибирається тільки одна істотна ознака). У нормі діти 8-9-річного віку правильно виконують 6-8 перших завдань і при цьому використовують лише невеликий обсяг допомоги.

Труднощі виконання саме цього завдання більш ефективно, ніж інші раніше описані в цьому розділі методики, будуть свідчити про наявність власне інтелектуального дефекту, а не про вплив труднощів мовної актуалізації на виконання завдань.

До 10-11-річного віку діти нормативно виконують значну частину запропонованих завдань. У варіанті Діагностичного комплексу завдання даної методики нормативно виконуються в повному обсязі (14-15 завдань) до 11-річного віку.

Виключення понять (вербальний варіант)

Мета. Дослідження рівня сформованості узагальнення, понятійного розвитку і можливості виокремлення істотних, змістотворних ознак, виявлення особливостей когнітивного стилю.

Стимульний матеріал: Діагностичний альбом Семаго (лист 22, 2-га частина завдань).

Процедура проведення та реєстрації результатів.

Інструкція дається на прикладі першого набору зображень предметів серії.

Інструкція 1. «Я тобі буду називати 5 слів. Чотири з них можна об'єднати між собою, можна назвати одним словом, а п'яте до них не підходить. Знайди, яке? »

Стимульний матеріал до методики «Виключення понять» (вербальний варіант):

1. Тюльпан, лілія, квасоля, ромашка, фіалка
2. Річка, озеро, море, міст, ставок
3. Лялька, скакалки, пісок, м'яч, дзига
4. Стіл, килим, крісло, ліжко, табурет
5. Тополя, береза, ліщина, липа, осика
6. Курка, півень, орел, гусак, індик
7. Коло, трикутник, чотирикутник, указка, квадрат
8. Саша, Вітя, Стасик, Петров, Коля
9. Число, ділення, додавання, віднімання, множення
10. Веселий, швидкий, сумний, смачний, обережний

Аналіз результатів і приблизні вікові нормативи виконання:

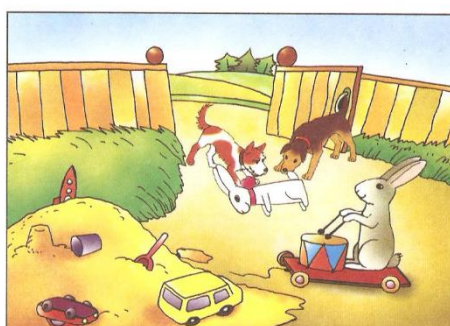
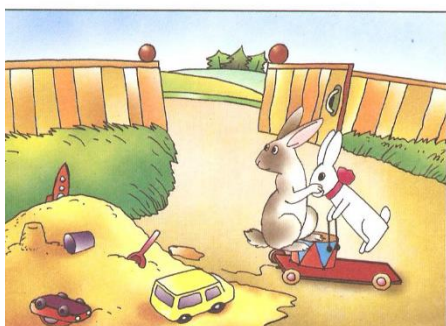
У повному обсязі виконання завдання доступне дітям молодшого шкільного віку

Серія сюжетних картинок (О. Бернштейн).

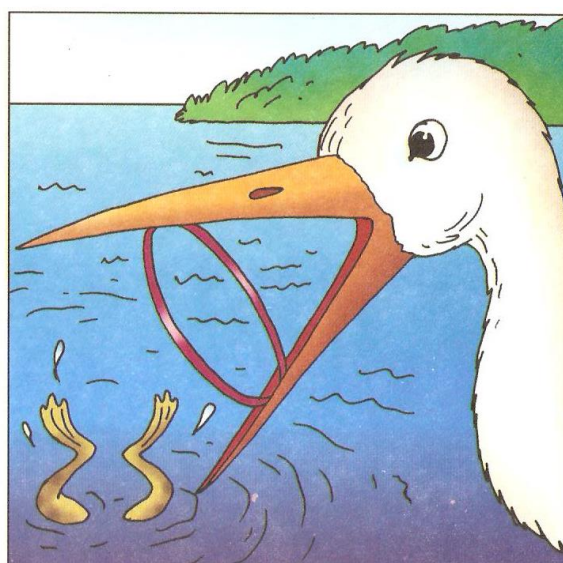
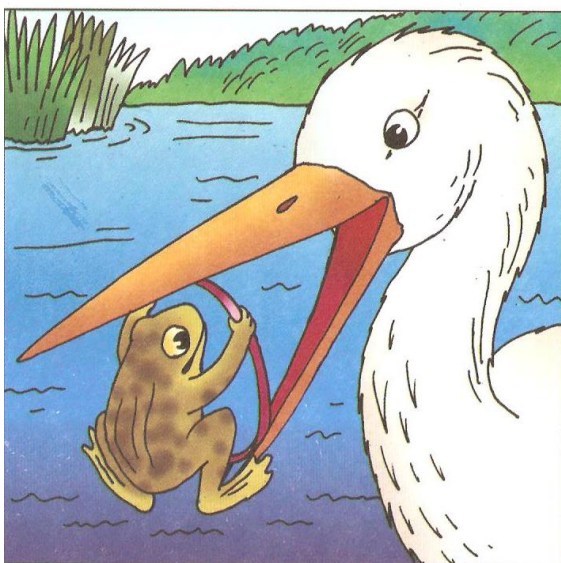
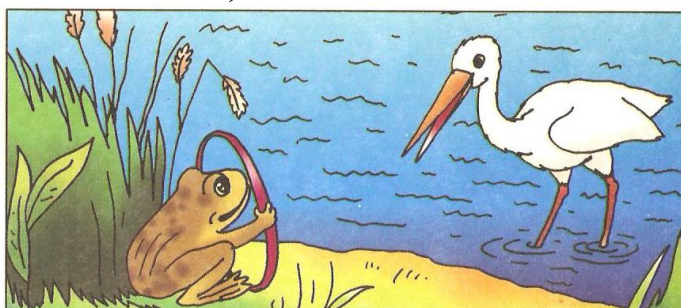
Мета. Дослідження особливостей розумової діяльності дитини, можливості встановлення причинно-наслідкових і просторово-часових зв'язків, аналіз мовного розвитку дитини.

Використовуються різні за складністю серії сюжетних картинок. У кожній серії картинки об'єднані сюжетом, відповідно до якого випробовуваний повинен розташувати їх у певній послідовності.

**Стимульний матеріал: Серія сюжетних картинок «Собаки»
(масштабований)**

**Стимульний матеріал: Серія сюжетних картинок «Жаба»
(масштабований)**

Показники, які підлягають аналізу і інструкція відображені в розділі опису процедури діагностування дітей дошкільного віку.

Аналіз результатів і приблизні вікові нормативи виконання:

Серії сюжетних малюнків «Вовки», «Жаба» (4 зображення) орієнтовані в основному на дітей молодшого шкільного віку (7-8 років), хоча і доступна дітям старшого дошкільного віку з високим рівнем актуального когнітивного і емоційного розвитку. Повністю виконаним завдання вважається в тому випадку, якщо дитина розклала картинки у правильній послідовності і склала розповідь.

Розуміння оповідань з прихованим змістом

Мета. Оцінка можливості розуміння сенсу розповіді, тобто певного рівня осмислення, і ставлення до змісту тексту.

Стимульний матеріал: бланк з текстом оповідання «Осел і мураха», «Бараночка».

Бараночка

Йшла голодна людина по дорозі. Побачила – продають булки. Купила одну, з'їла – не наїлась. З'їла ще одну булку – знову не наїлась. А потім купила ще маленьку бараночку (варіант – сушку), з'їла її і наїлась. І подумала: «Даремно я купувала булки, гроші витрачала. Треба було купити бараночку, я б відразу і наїлась».

Основне питання: Чим наївся людина?

Питання-підказка 1: Навіщо вона купувала булки?

Питання-підказка 2: Чи можна наїстися маленькою бараночкою?

Віслик і мураха

Йшов віслик в гору, назустріч йому мураха. Віслик її питає: «Мураха, мураха, а на горі трава висока?» «Висока, соковита!» - відповідає мураха. Забрався віслик на гору, дивиться, а трава низька, рідка. Він і кричить мурашці: «Гей, мураха, ти навіщо мене обдурила?»

Основне питання: Чи обдурила мураха віслика?

Питання-підказка 1: А мураха яка?

Питання-підказка 2: А віслик який?

Питання-підказка 3: Якою здалася мурасі трава?

Питання-підказка 4: Чому мурасі трава здавалася великою?